ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертаційну роботу Шилюка Петра Петровича
«Економічні дисбаланси та механізми стабілізації підприємств будівельного девелопменту в умовах системної невизначеності»

1. Актуальність обраної теми дослідження.

Функціонування підприємств будівельного девелопменту відбувається за умов високої капіталомісткості, тривалих інвестиційних циклів, багатопроєктної організації діяльності та асинхронності грошових потоків. У сучасному середовищі ці особливості посилюються воєнними, ринковими, фінансовими, ціновими та ресурсними збуреннями. Відтак своєчасне виявлення не лише очевидних кризових симптомів, а й латентних порушень взаємопов'язаних пропорцій стає необхідною передумовою збереження платоспроможності, безперервності інвестиційних процесів та економічної спроможності девелоперських підприємств.

Дисертація спрямована на цілісне розв'язання цієї проблеми: від теоретичного визначення економічного дисбалансу та аналізу його генезису — до інструментарію ранньої діагностики, встановлення режимів функціонування, сценарного вибору та реалізації стабілізаційних заходів. Актуальність теми визначає також потреба подолати фрагментарність традиційних оцінок, що ґрунтуються на окремих фінансових коефіцієнтах і не завжди відображають взаємозалежність проєктного, портфельного та корпоративного рівнів. Особливої ваги набуває запропонований автором перехід від оцінювання поодиноких відхилень до виявлення їх стійкості, кумулятивності, поширення між функціональними контурами та співвідношення з компенсаційними можливостями підприємства. Такий підхід є доречним для будівельного девелопменту, де окремий проєкт може залишатися життєздатним, тоді як портфельна асинхронність або структура фінансування вже створюють загрозу системній стабільності. З огляду на це тема дисертації є своєчасною, має виразне теоретичне підґрунтя та значну прикладну спрямованість.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

У вступі та матеріалах дисертації зазначено, що дослідження виконано в межах науково-дослідної діяльності Київського національного університету будівництва і архітектури та Академії будівництва України. Результати пов'язано, зокрема, з темами «Розбудова сучасного аналітичного інструментарію девелоперського управління підрядним будівництвом» (державний реєстраційний номер 0115U000860), «Розвиток управлінської взаємодії інституційних учасників девелоперських проєктів» (0121U111793) та науково-пошуковою роботою «Вдосконалення аналітичного апарату обґрунтування

формату девелопменту для проєктів будівництва» (шифр W4-14-b). Наведений зв’язок узгоджується з предметом дослідження, а внесок здобувача конкретизовано щодо кожного напряму.

3. Структура, зміст та основні положення дисертаційної роботи.

Дисертація має логічну структуру та складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Зміст роботи відображає послідовний рух від теоретико-методологічного осмислення економічного дисбалансу до його вимірювання, класифікації та обґрунтування стабілізаційної траєкторії.

У першому розділі досліджено генезис наукових уявлень про рівновагу, збалансованість і дисбаланс, розглянуто системну невизначеність як середовище формування та поширення порушень, сформовано їх морфологічну типологію та причинно-наслідкову архітектуру (с. 39–109). Позитивно оцінюємо розмежування економічного дисбалансу з відхиленням, диспропорцією, ризиком, нестійкістю та кризовим станом, а також увагу до латентного періоду, коли компенсаторні ресурси ще приховують погіршення економічної конфігурації.

Другий розділ присвячено методології ідентифікації та оцінювання дисбалансів (с. 110–178). Автор пропонує багатоступеневу діагностику, що поєднує динамічний референт, спрямоване нормування індикаторів, робастні процедури, оцінювання багатовимірної нетиповості, аналіз персистентності та компенсаційної спроможності. Систему показників побудовано в аналітичній площині «проєкт — портфель — підприємство», а класифікацію режимів функціонування пов’язано з глибиною порушень, їх проявленістю та здатністю підприємства підтримувати безперервність відтворення капіталу.

У третьому розділі розроблено диференційований стабілізаційний інструментарій, запропоновано сценарне обґрунтування траєкторій, проведено верифікацію методичних підходів та визначено взаємопов’язані структурно-ресурсний, фінансово-інвестиційний і операційний механізми стабілізації (с. 183–250). Емпіричну апробацію здійснено на даних будівельних підприємств за 2020–2024 рр. із подальшим зіставленням режимних траєкторій з даними 2025 р.; результати та розрахункові таблиці розміщено також у додатках (с. 214–250, 251–262, додатки 5–7).

4. Наукова новизна одержаних результатів.

Наукова новизна дисертації полягає у взаємоузгодженому розвитку теоретичних положень і методичного забезпечення діагностики та стабілізації економічних дисбалансів підприємств будівельного девелопменту. До результатів, що становлять найбільший науковий інтерес, належать:

— уточнення поняття економічного дисбалансу як системної невідповідності економічно необхідних пропорцій із властивостями структурності, стійкості,

кумулятивності, пороговості та міжконтурного поширення; це створює категоріальну основу для відмежування дисбалансу від одиничного відхилення або вже сформованої кризи;
— концептуалізація системної невизначеності як середовища, що змінює не лише параметри діяльності, а й структуру та часові характеристики взаємозв'язків між процесами, з поділом на макро-, мезо-, мікро- та проєктний рівні;
— розвиток методичного підходу до раннього виявлення латентних дисбалансів через багатовимірну конфігурацію індикаторів і оцінювання компенсаційного потенціалу підприємства, а не лише за фактом перетину порога окремим коефіцієнтом (с. 110–136);
— формування режимної логіки R0–R4 та її розмежування з рівнями глибини D0–D4, що дає змогу пов'язати результати економічної діагностики із масштабом управлінського втручання (с. 158–177; 257–261);
— обґрунтування сценарного вибору стабілізаційної траєкторії за критеріями результативності, повної економічної вартості та залишкового ризику, а також побудова інтегрованого механізму стабілізації через узгодження структурно-ресурсних, фінансово-інвестиційних та операційних рішень (с. 199–213, 230–250).

Зазначені результати становлять цілісну методичну конструкцію: діагностування порушень пов'язано з визначенням режиму (профілю функціонування підприємства), а визначення режиму — з вибором, перевіркою та коригуванням стабілізаційного впливу.

5. Обґрунтованість і достовірність наукових положень та висновків.

Обґрунтованість результатів забезпечується використанням системного, структурно-функціонального та порівняльного аналізу, статистичних і економіко-математичних методів, багатовимірного аналізу, режимної ідентифікації, кластеризації та сценарного моделювання. Автор спирається на офіційні статистичні матеріали, фінансову звітність будівельних підприємств, інформацію девелоперських компаній і нормативно-аналітичні джерела.

Позитивно оцінюємо застосування аналізу чутливості порогів і розмежування абсолютних критичних умов та порівняльного позиціонування підприємств усередині вибірки. У висновках автор прямо окреслює межі безпосередньої валідності отриманих порогових параметрів і необхідність їх повторного калібрування при розширенні вибірки (с. 253–255, 261). Така позиція засвідчує коректне ставлення до емпіричних обмежень дослідження.

6. Теоретичне і практичне значення результатів.

Теоретичне значення роботи полягає в систематизації категоріального апарату дослідження дисбалансів, розвитку уявлень про їх латентність, кумулятивність, трансмісію та компенсацію, а також у формуванні

методологічної основи режимно-адаптивної стабілізації. Практична цінність визначається можливістю використовувати розроблений інструментарій для раннього виявлення порушень ліквіднісно-фінансових, капітально-боргових, ресурсних, інвестиційних і часових пропорцій та для вибору заходів відповідно до профілю дисбалансу.

У дисертації наведено відомості про апробацію результатів у діяльності ТОВ «Архітектурно-будівельні новації», ТОВ БФ «Альфа-Сервіс», Інституту місцевого розвитку, Академії будівництва України, а також у навчальному процесі КНУБА. Практичні рекомендації охоплюють перерозподіл ресурсів, коригування портфеля, узгодження строків і джерел фінансування та відновлення операційної результативності.

7. Повнота викладення результатів у наукових працях.

Основні результати дисертаційного дослідження висвітлено у 20 наукових працях, серед яких 8 статей у наукових фахових виданнях України категорії «Б» (з урахуванням особистого внеску здобувача їхній заліковий обсяг становить 6 публікацій: 4 статті з одним співавтором; 4 статті, де число співавторів (разом із здобувачем) становить більше двох осіб, та прирівнюється до 0,5 публікацій); 5 статей в закордонних періодичних виданнях (з них -1 стаття одноосібна); та 7 тез доповідей на міжнародних і всеукраїнських науково практичних конференціях. У роботі наведено відомості про особистий внесок здобувача у співавторські публікації. За тематикою оприлюднені праці охоплюють основні напрями дослідження — економічну спроможність девелоперських підприємств, трансформацію їх операційних моделей, діагностику та стабілізацію діяльності.

8. Дотримання принципів академічної доброчесності

Дисертацію Шилюка П. П. перевірено КНУБА в системі StrikePlagiarism.com. За звітом, наданим до розгляду, коефіцієнт подібності 1 становить 2,41 %, коефіцієнт подібності 2 — 0,93 %, коефіцієнт цитування — 1,38 %. Розглянувши дисертацію та звіт, зокрема зазначені в ньому сигнали заміни букв і позначки SmartMarks, констатую, що підстав кваліфікувати виявлені збіги як академічний плагіат не встановлено. Основна частка збігів припадає на показники фінансової звітності підприємств із відкритих джерел, на які наведено належні посилання у списку використаних праць, а також з усталеними термінологічними формулюваннями. Положення та ідеї інших авторів у дисертації супроводжуються бібліографічними посиланнями. Ознак фабрикації чи фальсифікації даних і результатів дослідження також не виявлено. Дисертація відповідає принципам академічної доброчесності.

9. Дискусійні положення та зауваження.

Відзначаючи належний науковий рівень дисертації та загальну переконливість одержаних результатів, вважаю за потрібне висловити окремі зауваження і побажання, що можуть бути предметом наукової дискусії:

1. У підрозділі 1.3 запропоновано розгорнуту морфологічну типологію дисбалансів за функціональним контуром, масштабом, генезисом, динамікою, проявленістю, компенсованістю, фазою життєвого циклу та напрямом трансмісії (с. 83–103). Така багатовимірність є змістовною, проте окремі ознаки можуть перетинатися або описувати різні рівні одного явища.

2. Таблиця 1.3 (с. 69) відображає активи, власний капітал, зобов'язання та фінансові результати підприємств секції F «Будівництво» у поточних цінах. У тексті далі аналізується номінальне зростання активів та його співвідношення з фінансовими результатами (с. 70–71). Для чіткого розмежування цінового чинника та реальної зміни ресурсної бази було б корисно доповнити таблицю розрахунками у порівнянних цінах, застосувавши дефлятор ВВП і, за можливості, індекс цін у будівництві як альтернативні способи коригування. Паралельне подання цих оцінок показало б чутливість висновків до вибору дефлятора, а також допомогло б відрізнити збільшення балансової вартості внаслідок інфляції від реального нарощування активів. Це особливо важливо для інтерпретації змін у кризові та повоєнні роки.

3. Методика раннього виявлення передбачає вибір динамічного референта з власної історії підприємства, зіставної групи або модельної траєкторії залежно від доступності даних і режиму функціонування (с. 120–122). У роботі переконливо пояснено доцільність адаптивного підходу, однак критерії вибору конкретного референта можна було б звести до єдиного алгоритму з мінімальними вимогами до довжини часового ряду, зіставності групи та реагування на структурні злами.

4. У підрозділі 3.1 (с. 183–189) обґрунтовано зв'язок стабілізаційного впливу з теоріями turnaround, динамічних спроможностей та організаційної стійкості. Подальше посилення прикладної частини могло б забезпечити порівняння цих положень із досвідом реструктуризації девелоперських і будівельних компаній у країнах, що переживали масштабні фінансові спади або відновлювали економіку після збройних конфліктів. Доцільно було б зіставити інструменти підтримання ліквідності, перегляду портфеля, збереження життєздатних проєктів і залучення партнерського капіталу, вказавши їхні переваги, обмеження та інституційні передумови. Це дало б змогу обґрунтувати, які міжнародні практики придатні для українських підприємств, а які потребують адаптації через воєнні ризики, обмежений доступ до страхування та нерівномірність регіонального відновлення.

5. Сценарне обґрунтування стабілізаційних траєкторій за альтернативних конфігурацій ринкових, фінансових, ресурсно-вартісних і часових збурень є одним із прикладних здобутків роботи (с. 199–213). Для подальшої операціоналізації запропонованого підходу корисним було б докладніше показати, як формуються межі інтенсивності сценарних збурень та

як перевіряється стійкість ранжування альтернатив за зміни ваг результативності, повної вартості та залишкового ризику.

6. Емпірична апробація на даних підприємств житлового будівництва і часовому інтервалі 2020–2024 рр. є достатньою для демонстрації логіки методики; автор також обережно трактує отримані порогові значення як характеристики дослідженої вибірки (с. 214–229). Водночас різниця в юридичній структурі, доступності консолідованої звітності, портфельному профілі та публічності даних може впливати на порівнюваність. У подальшій апробації доцільно було б розширити панель і окремо перевірити чутливість висновків до складу вибірки та способу представлення корпоративних груп (кластерів).

7. У таблиці 3.13 (с. 244–246) підприємства згруповано у десять кластерів за профілем діяльності, портфельною структурою та придатністю даних; текстове пояснення подано на с. 247–248. Для відтворюваності кластеризації доцільно було б чітко вказати, чи ці групи одержано статистичним алгоритмом, чи сформовано як авторську типологію. У першому випадку варто назвати змінні групування, спосіб нормування, міру відстані, алгоритм визначення кількості кластерів і критерії їх стійкості; у другому — подати правила віднесення підприємств до кожної групи та пояснити, як перевірено відсутність істотного перетину між ними. Таке уточнення дозволило б відрізнити емпірично виявлені групи від експертно сконструйованих профілів і полегшило б перенесення матриці на іншу вибірку підприємств.

8. У підрозділі 3.3.1 сформовано систему структурно-ресурсного, фінансово-інвестиційного та операційного механізмів (с. 230–250). Її управлінську придатність посилило б подальше кількісне визначення для типових стабілізаційних пакетів очікуваних строків реалізації, потреби у фінансуванні, відповідальних сторін і контрольних значень, що підтверджують досягнення цільового стану.

Наведені зауваження мають дискусійний і рекомендаційний характер, не заперечують наукової цінності роботи та не знижують загальної позитивної оцінки одержаних результатів.

Загальний висновок.

Дисертаційна робота Шилюка Петра Петровича на тему «Економічні дисбаланси та механізми стабілізації підприємств будівельного девелопменту в умовах системної невизначеності» є завершеним, цілісним і самостійно виконаним науковим дослідженням, у якому розв’язано актуальне наукове завдання з розвитку теоретико-методологічних засад та формування методичного забезпечення ідентифікації, оцінювання й стабілізації економічних дисбалансів підприємств будівельного девелопменту.

За актуальністю, науковою новизною, обґрунтованістю положень і висновків, теоретичним та практичним значенням одержаних результатів дисертація відповідає Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40,

зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 3 лютого 2017 року за № 155/30023 та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами і доповненнями).

Тематика, зміст і результати дисертаційної роботи відповідають предметному полю спеціальності 051 «Економіка» та компетентнісній спрямованості Стандарту вищої освіти України за спеціальністю 051 «Економіка» для третього (освітньо-наукового) рівня, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 10 травня 2022 року № 424.

Вважаю, що Шилюк Петро Петрович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 051 «Економіка».

ОФІЦІЙНИЙ ОПОНЕНТ
доктор економічних наук, професор,
професор кафедри менеджменту
Державного торговельно-економічного
університету **Ірина ФЕДУЛОВА**